

Factors Influencing Children and Adolescents' Willingness to Revisit the Intellectual Development Center

Jafar Valipour , PhD student in Cultural Sociology, Islamic Azad University, Babol, Iran.
Email: sahirad90@gmail.com

Abstract

Objective: The libraries of the Intellectual Development Center for Children and Adolescents serve as vital spaces for personal growth, fostering social behavior, enhancing knowledge and creativity, and cultivating reading habits among young individuals. Identifying the factors that encourage children and adolescents to revisit the center is essential for developing strategies to enhance these contributing elements. This study aims to identify and measure the factors influencing members' decisions to return to the Intellectual Development Center for Children and Adolescents in Nowshahr.

Method: This applied research adopts a descriptive survey approach, utilizing both field and library-based methods. Data were collected through a researcher-developed questionnaire. Initially, open-ended interviews were conducted with 30 visitors (aged 7–17) to the Nowshahr Intellectual Development Center to identify key factors influencing their willingness to return. Responses were categorized into six groups, and corresponding questionnaire items were developed. The final questionnaire comprised 24 items on a five-point Likert scale, with a Cronbach's alpha reliability score of 0.81 (calculated using SPSS).

The study population included all children and adolescents (aged 7–17) who visited the center during the summers of 1402 and 1403. Data analysis proceeded in three stages:

1. **Binomial test** – Assessing the impact of each factor on revisit intention.
2. **Friedman test** – Prioritizing the influencing variables.
3. **Mann-Whitney and Kruskal-Wallis tests** – Examining the effects of gender and age, respectively, on respondents' perceptions.

Findings: The primary factors influencing revisit intention were:

- Internal motivation
- Trainers' behavior
- Available resources
- Workshops (general and specialized)
- Center environment
- Facilities

Gender differences were observed: girls rated the center's environment, facilities, and internal motivation as more influential than boys did. Additionally, older participants placed greater importance on facilities (play areas, amphitheater, lighting, climate control, etc.).

Conclusion: The findings indicate that revisit intention is shaped by multiple factors, with trainers' behavior being the most significant. The results align with Fishbein and Eisen's theory of attitude and motivation, which posits that behavioral intention stems from personal attitudes and social norms, often influenced by role models (e.g., parents, peers, trainers).

These insights can inform policy-making at intellectual development centers and libraries serving children and adolescents. The prioritized factors are:

1. Trainers' behavior
2. Members' internal motivation
3. Information resources
4. Center environment
5. Facilities
6. Workshops

Keywords: Instructor Behavior, Intellectual Development Center, Willingness to Attend the Center Again

عوامل مؤثر تمایل حضور مجدد کودکان و نوجوانان در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

جعفر ولی پورا^۱

چکیده

پژوهش پیش‌رو، با هدف شناسایی و سنجش عوامل مؤثر بر حضور مجدد اعضاء در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهرستان نوشهر انجام شده است. این پژوهش با روش پیمایشی و جامعه آماری کلیه اعضاء (کودک و نوجوانان ۷-۱۷ سال) که در تابستان ۱۴۰۳ به کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان نوشهر مراجعه کرده و نمونه آماری، شامل نود نفر و به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای دو مرحله‌ای انتخاب شده است. داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها با استفاده از آزمون‌های دو جمله‌ای، فریدمن، من‌ویتینی و کروسکال-والیس تحلیل شد. مهم‌ترین عوامل تمایل حضور مجدد در کانون در گروه‌های هدف؛ انگیزه‌های درونی، رفتار مریبان، منابع موجود، کارگاه‌ها (کارگاه‌های عمومی و تخصصی)، فضای مرکز و امکانات در نظر گرفته شده است. دیدگاه دختران و پسران در خصوص عوامل؛ فضای مرکز، امکانات و انگیزه‌های درونی متفاوت است، به گونه‌ای که دختران این عوامل را مؤثرتر می‌دانند. نتایج آزمون کروسکال والیس نشان داد گروه‌های سنی بالاتر نسبت به گروه‌های سنی پایین‌تر، عامل استفاده از امکانات (فضای بازی، آمفی‌تئاتر، نور، سرمایش و گرمایش و...) را مؤثرتر می‌دانند. در یک جمع‌بندی کلی می‌توان گفت که عوامل مؤثر بر تمایل حضور مجدد در کانون، تابع مجموعه‌ای از عوامل است که مهم‌ترین آن، رفتار مریبان است. نتایج پژوهش می‌تواند در سیاست‌گذاری‌های کلان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان یا هر نوع کتابخانه‌ای که به گروه کودک و نوجوان خدمات‌رسانی می‌کند، مفید واقع شود.

واژگان کلیدی

اعضاء کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، حضور مجدد در کانون، رفتار مریبان.

زیربنا و پایه‌گذاری شخصیت انسان در سال‌های اولیه زندگی‌اش شکل می‌گیرد و آموخته‌های این دوران، تأثیر عمیق و انکارناپذیری بر آینده زندگی فرد دارد. حضور کودکان و نوجوانان در کانون پرورش فکری، آشنایی و تعامل با مربیان، ارتباط مؤثر با سایر کودکان و نوجوانان، مطالعه کتاب و... در شکل‌گیری تمایل به حضور در کانون و استفاده از این مکان به‌عنوان یکی از مکان‌های برطرف‌کننده نیازهای فرهنگی و اجتماعی کودک، نقشی مهم و اساسی ایفا می‌کنند.

کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ساختاری دارد که به بروز استعدادها کمک می‌کند و پیش‌برنده دانش و فرهنگ عمومی در حوزه کودک و نوجوان است. این مجموعه، ارائه‌کننده اندیشه‌های خلاقانه برای کودکان و نوجوانان است. اگر عادت به حضور در مراکز کانون پرورش فکری و مطالعه از همان سنین کودکی و نوجوانی در افراد شکل گیرد، راه‌رسم زندگی را خواهند آموخت و تحت تأثیر داستان‌ها و کتاب‌های آموزنده، به رشد و تعالی خواهند رسید و در آینده نیز برای حل مشکلات خود از کتاب کمک خواهند گرفت. در این راستا، کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، مکانی مناسب جهت رشد فردی و تقویت رفتار اجتماعی، افزایش دانش، آگاهی، خلاقیت و ایجاد عادت به مطالعه در کودکان و نوجوانان است. از این‌رو، نیاز به شناسایی عوامل مؤثر بر افزایش میزان تمایل به حضور مجدد به مراکز کانون از دید کودکان و نوجوانان به‌منظور ارائه راهکارهایی در زمینه بهبود و ارتقای عوامل مؤثر، بسیار ضروری به نظر می‌رسد.

گسترش فرهنگ کتاب‌خوانی وابسته به توسعه فرهنگی جامعه است. جامعه‌ای در پیشبرد اهداف ملی و فراملی خود موفق‌تر خواهد بود که سطح بینش و آگاهی عمومی بیشتر باشد (معرفزاده و ایرجی، ۱۳۸۹). یکی از مراکز مهم در گسترش فرهنگ مطالعه در جامعه، علاوه بر کتابخانه‌های عمومی، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان است. کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان از جمله نهادهای فرهنگی است که نزدیک به نیم قرن در عرصه رشد و پرورش استعدادها، کودکان و نوجوانان به فعالیت پرداخته است. در این میان، نیروهای انسانی اعم از مربیان، کارشناسان و مدیران تجربه‌های منحصر به فردی را کسب نموده‌اند که حاصل ساعت‌ها بحث، گفت‌وگو و سال‌ها تجربه است. اهداف عالی فرهنگی، گستره جغرافیایی، مناسبات بین مربیان و اعضاء، عمق ارتباط، علاقه‌مندی، انگیزه و توانایی نیروهای انسانی کانون و بسیاری عوامل دیگر، سازوکاری را فراهم آورده که نوع نگرش و عملکرد کانون را از سایر کارگزاران کودک و نوجوان در جامعه متمایز ساخته است.

کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، مرجعی معتبر برای ارائه رایگان اندیشه‌های خلاقانه به کودکان و نوجوانان است و استعداد و توانایی‌های آنان را به جامعه معرفی می‌کند. اگر عادت به حضور در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و مطالعه از همان سنین کودکی در افراد شکل گیرد، راه‌روسم زندگی را بهتر خواهند آموخت و تحت تأثیر قصه‌ها، داستان‌ها و کتاب‌های آموزنده به رشد و تعالی رسیده و در آینده نیز برای حل مشکلات خود از کتاب کمک خواهند گرفت. در این راستا، کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، مکانی مناسب جهت رشد فردی و تقویت رفتار اجتماعی، افزایش دانش، آگاهی، خلاقیت و ایجاد عادت به مطالعه در کودکان و نوجوانان است. از این رو، نیاز به شناسایی عوامل مؤثر بر تمایل حضور مجدد در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، به‌منظور ارائه راهکارهایی در زمینه بهبود و ارتقای عوامل مؤثر، بسیار ضروری به نظر می‌رسد.

از سوی دیگر، ارزیابی رضایت اعضای مراجعه‌کننده به مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، فارغ از اینکه در چه گروه سنی قرار دارند، مسئله‌ای بسیار مهم در سیاست‌گذاری‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان است. بدیهی است که میزان رضایت اعضاء به کیفیت خدمات ارائه‌شده توسط مربیان مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان بستگی دارد.

کودکان و نوجوانان از مهم‌ترین قشرهای مراجعه‌کننده به مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان هستند. از این حیث، سرمایه‌گذاری در پژوهش و صرف زمان در مطالعه و تربیت این نسل، سرمایه‌گذاری بُرد- بُرد برای آینده فرد و جامعه خواهد بود. یکی از روش‌های ارزیابی کیفیت خدمات مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، بررسی عوامل مؤثر بر تمایل حضور مجدد کودک و نوجوان به مراکز و نظرخواهی از آنهاست. بررسی این عوامل به مربیان و سیاست‌گذاران کمک می‌کند، نقاط قوت و ضعف موجود را شناسایی و با ارتقای سطح خدماتی که در میزان تمایل به حضور مجدد در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان اثرگذار و زمینه را برای حضور هرچه بیشتر کودکان و نوجوانان فراهم سازند.

پیشینه پژوهش

مطالعات مختلفی با موضوع اشتیاق به بازگشت به کتابخانه‌ها از سوی برخی محققان صورت گرفته، اما در خصوص مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان تحقیقی مشاهده نشده است. نمونه‌هایی از این تحقیقات عبارت‌اند از:

دل‌پسند و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله ویژگی‌های فردی دانشی و مهارتی کتابداران کتابخانه‌های عمومی ایران برای ارائه مشاوره به خوانندگان به روش توصیفی پیمایشی و جامعه آماری کلیه کتابداران شاغل در کتابخانه‌های عمومی کشور نشان داد، کتابداران در بُعد ویژگی‌های فردی، دانشی، سطح بالاتر از حد متوسط؛ اما مؤلفه دانش فرایندی پایین‌تر از حد متوسط، در بُعد مهارتی هم تمامی مؤلفه‌ها در سطح بالاتر از حد متوسط بودند. در نتیجه، کتابداران کتابخانه‌های عمومی نیازمند ارتقاء سطح دانش فرایندی و همچنین توسعه مهارت‌هایشان برای ارائه خدمات مشاوره مؤثرتر به خوانندگان هستند. عظیمی و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله بررسی وضعیت خدمات جنبی بخش کودکان کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان و رابطه آن با وفاداری اعضای کودک ۷-۱۱ سال، به روش پژوهشی آمیخته مشخص کردند که میزان رضایت اعضای کودک هفت تا یازده سال کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان از خدمات جنبی ارائه‌شده در این کتابخانه‌ها در وضعیت مطلوب قرار دارد و بین رضایت این کودکان و همه ابعاد وفاداری بررسی شده در این پژوهش رابطه‌ای معنادار وجود دارد.

جعفری و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله نقش رهبری تحول‌آفرین، انگیزه فردی و تسهیم دانش در رفتار کار نوآورانه کارکنان کتابخانه‌های عمومی استان فارس، با استفاده از روش توصیفی پیمایشی و جامعه آماری شامل صد نفر از کتابداران شاغل در بخش کودک و نوجوان تحت پوشش اداره کل نهاد کتابخانه‌های عمومی منطقه چهار کشور (استان‌های قم، مرکزی، زنجان و همدان) نشان دادند، کتابداران دارای تحصیلات بیشتر می‌توانند مدیریت اطلاعات و مدیریت زمان بهتری داشته باشند.

حسن‌زاده و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله واکاوی تصویر ذهنی مردم از کتابخانه عمومی ایران (اتکا بر نظریه زمینه‌ای) به روش تحقیق کیفی نشان داد که نگاه مردم نسبت به کتابخانه‌های گذشته منفی بوده و بسیاری از مردم با توجه به همین نگاهی که نسبت به کتابخانه‌ها دارند، از مراجعه به کتابخانه‌های امروزی خودداری می‌کنند. از طرفی دیگر، افراد مصاحبه‌شونده برای مراجعه به کتابخانه‌ها شرط‌ها و پیشنهادهایی ارائه دادند که اگر به آن‌ها توجه شود، قطعاً میزان مراجعه آن‌ها به کتابخانه افزایش خواهد یافت.

پورحسینی دهکردی (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان اصول طراحی باغ کتاب براساس شاخص حس انسان و مکان، برنامه‌ریزی برای افزایش مطالعه در اوقات فراغت و حضور در کتابخانه‌ها را یکی از ضرورت‌های جامعه می‌داند. در این تحقیق که به روش توصیفی-تحلیلی انجام پذیرفت، برای تشخیص جایگاه انسان در ارتباط با طبیعت و نوع تسخیر آن

توسط انسان جهت مطالعه و حضور در کتابخانه‌ها، ابتدا انواع ارتباط انسان با طبیعت مورد بررسی قرار گرفته و جایگاه باغ کتاب در نوع برخورد انسان با طبیعت (به‌عنوان روح مکان انسان ساخت) بیان شده است.

بررسی مطالعات نشان داد که در ایران پژوهش‌های فراوانی درباره کتابخانه‌ها و عوامل مؤثر بر رضایت مراجعان انجام شده، اما پژوهش‌های مجزا با در نظر گرفتن مفهوم اشتیاق به بازگشت به کتابخانه، بسیار محدود است. این امر می‌تواند نشان‌دهنده خلأ پژوهش در این حوزه باشد. علاوه بر این، بیشتر مطالعات زمینه بررسی انتظارات کاربران کتابخانه‌های عمومی و کتابخانه‌های دانشگاهی را مد نظر قرار داده‌اند. از این رو، پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل مؤثر بر تمایل حضور مجدد در کتابخانه‌های (مراکز) کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان به‌عنوان تنها مرجع و کتابخانه تخصصی این گروه سنی تلاش دارد تا با پاسخ به سؤالات زیر، چشم‌اندازی از عوامل مؤثر بر افزایش تمایل حضور مجدد اعضاء کودک و نوجوان را به کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان مرکز نوشهر ترسیم کند:

۱. عوامل مؤثر بر میزان تمایل به حضور مجدد در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان از دیدگاه مراجعان کودک و نوجوان کدام است؟
۲. اولویت عوامل مؤثر بر میزان تمایل به حضور مجدد در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان از دیدگاه مراجعان کودک و نوجوان کدام است؟
۳. آیا تفاوت معناداری بین نگرش دختران و پسران، از نظر عوامل مؤثر بر میزان افزایش تمایل به حضور مجدد در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان وجود دارد؟
۴. آیا تفاوت معناداری بین نگرش سه گروه سنی مشخص شده در پژوهش، از نظر عوامل مؤثر بر میزان افزایش تمایل به حضور مجدد در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان وجود دارد؟

فرضیه‌های پژوهش

۱. انگیزه‌های درونی، رابطه معنادار و مثبتی با تمایل حضور مجدد در مرکز دارد.
۲. رفتار مربیان، رابطه معنادار و مثبتی با تمایل حضور مجدد در مرکز دارد.
۳. منابع، رابطه معنادار و مثبتی با تمایل حضور مجدد در مرکز دارد.
۴. کارگاه‌ها، رابطه معنادار و مثبتی با تمایل حضور مجدد در مرکز دارد.
۵. فضای مرکز، رابطه معنادار و مثبتی با تمایل حضور مجدد در مرکز دارد.
۶. امکانات، رابطه معنادار و مثبتی با تمایل حضور مجدد در مرکز دارد.

مبانی نظری و مدل

نگرش و تمایل داشتن مقوله‌ای است که می‌توان از آن برای دستیابی به اهداف مورد نظر بهره گرفت. تمایل داشتن یا خواستن چیزی به معنای میل داشتن است. واژه نگرش، معادل لفظ attitude است که خود از لغت aptuas در زبان لاتین به معنای تطبیق، مشتق شده است و یک آمادگی ذهنی را برای یک عمل خاص می‌رساند (رفیع‌پور، ۱۳۷۲: ۵).

فریدمن و همکاران (۱۹۷۰، به نقل از کریمی، ۱۳۸۶) نگرش را نظامی بادوام که شامل یک عنصر شناختی، یک عنصر احساسی و یک عنصر تمایل به عمل است، تعریف می‌کنند. آلپورت^۱ (۱۹۳۵) نگرش را یک حالت روانی و عصبی آمادگی که از طریق تجربه سازمان‌یافته و تأثیری هدایتی یا پویا بر پاسخ‌های فرد در برابر اشیا یا موقعیت‌هایی که به آن مربوط می‌شود، معرفی می‌کند (کریمی، ۱۳۸۶: ۲۲۴).

نگرش به معنای، نظامی از تمایلات به عقاید و اعتقادات یک فرد نسبت به پدیده‌های محیط خود است. این نظام از تمایلات و... در طول زمان در پی تأثیر محیطی مثلاً (تربیت) و تجربیاتی (به معنی وسیع آن) شکل می‌گیرد و کم‌وبیش دارای قوام و دوام هست (رفیع‌پور، ۱۳۷۲: ۵).

کراچ^۲ و کراچفیلد^۳ که تحت تأثیر رویکردهای روان شناختی هستند، معتقدند «آدمی در طول زندگی خود با چیزهای گوناگون سروکار دارد، نسبت به این چیزها در او شناخت‌های معین و احساسات به‌خصوص پدید می‌آید و نوعی آمادگی برای عمل در او پیدا می‌شود که نسبت به آن‌ها، به شیوه معینی رفتار می‌کند. ترکیب این شناخت‌ها، احساسات و آمادگی برای عمل نسبت به چیز معینی را بازخورد شخص به آن چیز می‌خوانیم» (کراچ و کراچفیلد، ۱۳۴۷: ۹۷).

اکثر صاحب‌نظران حوزه روان‌شناسی اجتماعی معتقدند که سه جزء اساسی در شکل‌گیری نگرش‌ها وجود دارد و آن عبارت است از اینکه نگرش‌ها از یک الگوی سه جزئی A.B.C پیروی می‌کنند. A، نمایانگر جزء احساسی، B نمایانگر جزء رفتاری و C نمایانگر جزء شناختی^۴ است. نگرش‌ها از آنچه شخص درباره موضوع می‌گوید (جزء شناختی)، از چگونگی احساس وی در مورد آن (جزء احساسی) و از گفته وی که نسبت

1. Allport

2. D.Kkresh

3. R.S.Crutchfield

4. Cogniation

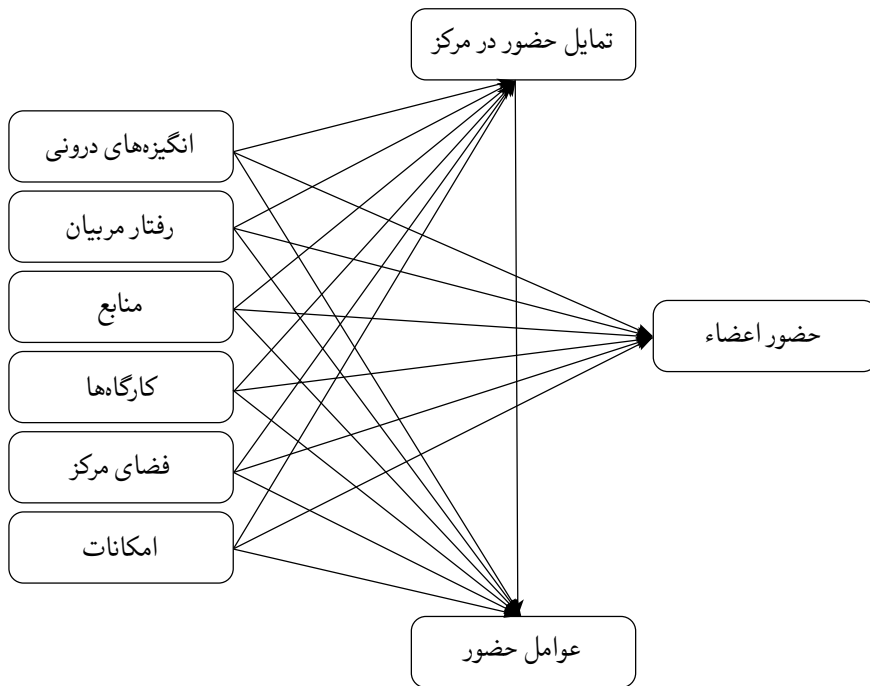
به آن چگونه خواهد کرد (جزء رفتاری) استنباط می‌شوند. نگرش‌ها در برگیرنده‌های فکر، احساس و نحوه دلخواه رفتار نسبت به موضوع نگرش هستند، ولی آنچه در تعیین رفتار دخالت دارند عبارت‌اند از: تمایل فرد به انجام آن رفتار، هنجارهای اجتماعی، عادت‌ها، پیامدهای مورد انتظار رفتار، تجارب پیشین و تأثیر انتظار در موقعیت‌های قبلی.

بعد شناختی، اعتقادات و باورهای شخص درباره موضوع نگرش است؛ به عبارت دیگر، شیوه‌ای است که در آن یک موضوع، واقعه یا وضعیتی را درک می‌شود. مهم‌ترین شناخت‌ها، آن‌هایی هستند که با نوعی ارزیابی همراه‌اند (مثل اعتقاد به خوبی یا بدی جنبه‌های مختلف موضوعی)؛ اما در بعد احساسی انسان بر اساس احساس، بدون تفکر و حسابگری، قضاوت‌ها و عکس‌العمل‌های ارزیابی‌کننده نسبت به پدیده‌های پیرامون آن نشان می‌دهد. در این میان، موضوع ممکن است برای فرد خوشایند یا ناخوشایند باشد، محبت یا نفرت او را برانگیزد. بعد رفتاری نگرش شامل تمایلات، آمادگی‌ها و نیت‌های رفتاری نسبت به موضوع نگرش است. در این بعد نگرش فرد را آماده می‌کنند تا در برخورد با پدیده‌های اطراف خود، به شیوه‌های معینی عمل کنند. اگر فردی نسبت به پدیده خاصی نگرش مثبت داشته باشد، برای کمک، حمایت، پاداش دادن، ستایش کردن و... آماده است و اگر نسبت به آن پدیده، نگرش منفی داشته باشد، برای آزار رساندن، زیان وارد کردن، عدم حمایت نابود کردن،... آمادگی خواهد داشت (کراچ و کراچفیلد، ۱۳۴۷: ۹۷).

از مهم‌ترین تئوری‌هایی که در زمینه نگرش ارائه شده، تئوری مارتین فیش باین و اریک آیزن^۱ است که در پی یافتن یک تئوری برای تبیین رفتار، به نقش نگرش اشاره می‌کنند و تئوری کنش منطقی را ارائه می‌دهند. به نظر آن‌ها، رفتار در پی زنجیره‌ای از عوامل به وجود می‌آید. حلقه ماقبل بروز رفتار، وجود قصد و نیت برای انجام یک رفتار است. به وجود آمدن نیت نیز تابع دو عامل نگرش افراد نسبت به رفتار و هنجار ذهنی است. عامل اول فردی و شخصی است که طی آن فرد انجام رفتار یا پدیده‌ای را از نظر خودش ارزیابی می‌کند که آیا خوب است یا بد. متغیر دوم منعکس‌کننده نفوذ و فشار اجتماعی است که شخص آن را برای انجام رفتاری احساس و ادراک می‌کند. بدین معنی که شخص به آن توجه دارد که رفتارش تا چه حد مورد تأیید یا توبیخ افراد یا گروه‌های خاصی قرار می‌گیرد. این گروه‌ها یا افراد نقش مرجع هدایت‌کننده را دارند که ممکن است پدر، مادر، دوستان نزدیک و همکاران یا اهالی یک محل باشند. این متغیر خود به دو عامل دیگر تجزیه می‌شود. انتظار آنکه یک رفتار خاص از سوی دیگر افراد مهم گروه چگونه

ارزیابی می‌شود؟ این دیگر افراد مهم را «دیگران» می‌نامیم. انگیزه فرد برای پیروی از انتظارات دیگران یعنی آیا اصلاً برای شخص A حرف مردم مهم است یا نه که درباره او چه می‌گویند.

در تئوری فیش باین آیزن عامل اول یعنی گرایش تابع دو عامل است: انتظار فایده یا باور به معنی آن است که یک شخص تا چه حد از یک پدیده انتظار فایده دارد و ارزیابی فایده که طی آن، فرد ارزیابی می‌کند که آیا آن پدیده به نظر او برایش فایده دارد یا نه (رفیع‌پور، ۱۳۷۲: ۹-۱۱).

مدل: عوامل مؤثر بر تمایل به حضور مجدد در کانون

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی است که با روش پیمایشی و از نوع توصیفی انجام شده است. نوع مطالعه در پژوهش حاضر کتابخانه‌ای میدانی و ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه پژوهشگر ساخته است. برای گردآوری سؤالات پرسشنامه، ابتدا با استفاده از پرسشنامه

باز، مصاحبه‌ای به صورت گزینشی با سی نفر از مراجعان به کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان نوشهر که در رده سنی هفت تا هفده سال قرار داشتند، انجام شد. از هر سی نفر از آزمودنی‌ها درباره عوامل مؤثر بر میزان علائق و تمایل آن‌ها برای حضور مجدد در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان سؤال شد.

پاسخ‌ها در شش گروه دسته‌بندی شد و مطابق با گفته‌های مصاحبه‌شوندگان برای هر گروه، گویه‌هایی مشخص شد. سپس این گویه‌ها به صورت پرسشنامه‌ای متشکل از ۲۴ پرسش با طیف پنج ارزشی لیکرت تهیه شد. پنج پرسش به انگیزه‌های درونی، سه پرسش مربوط به مرئیان، پنج پرسش به کتاب‌های موجود در کانون، دو پرسش در خصوص کارگاه‌های تخصصی (نقاشی، سفال، نقالی، نجوم، آواشناسی و...)، کارگاه‌های عمومی (کتابخوانی، قصه‌گویی، داستان‌سرایی، شعرخوانی، کاردستی و...)، چهار پرسش به فضاسازی، پنج پرسش مربوط به امکانات کانون اختصاص دارد. روایی پرسشنامه با نظرخواهی از سه تن از مرئیان و استادان فعال در حوزه کودک و نوجوان سنجیده شد و برای تأیید نهایی پرسشنامه تهیه‌شده، از نظر اساتید این حوزه و مشاور آماری استفاده شد. پایایی پرسشنامه با آزمون آلفای کرونباخ و با کمک نرم‌افزار SPSS محاسبه و ۰/۸۱ به دست آمد. جامعه آماری این پژوهش، کلیه کودکان و نوجوانان هفت تا هفده ساله‌ای بود که علاوه بر تابستان ۱۴۰۲ در تابستان ۱۴۰۳ نیز در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان حضور پیدا کردند.

داده‌های حاصل از پرسشنامه در مرحله نخست؛ ارزیابی تأثیر هریک از عوامل مورد بررسی بر تمایل به حضور مجدد در کانون، با استفاده از آزمون دوجمله‌ای، مرحله دوم؛ اولویت‌بندی متغیرهای مؤثر بر تمایل به حضور مجدد در کانون با استفاده از آزمون فریدمن^۱، در مرحله سوم؛ بررسی تأثیر جنسیت بر ارائه نظر در مورد اثرگذاری هریک از عوامل تأثیرگذار بر تمایل حضور مجدد به کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان از آزمون من‌ویتنی و در نهایت، سنجش تأثیر سن در مورد اثرگذاری هریک از عوامل تأثیرگذار بر تمایل به حضور مجدد در کانون با استفاده از آزمون کروسکال-والیس انجام شد.

یافته‌ها

توزیع فراوانی مربوط به جنسیت اعضای کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهرستان نوشهر مورد مطالعه در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی برحسب جنسیت و گروه سنی

متغیر	گروه‌بندی		فراوانی	جمع
جنسیت	دختر		۲۴۱	۴۳۱
	پسر		۱۹۰	
گروه سنی	۷-۹	دختر	۱۱۵	۲۰۹
		پسر	۹۴	
	۱۰-۱۲	دختر	۸۹	۱۶۱
		پسر	۷۲	
	۱۳-۱۷	دختر	۳۷	۶۱
		پسر	۲۴	

توزیع فراوانی مربوط به جنسیت افراد پاسخگو به پرسشنامه‌ها در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. توزیع فراوانی نمونه برحسب جنسیت و گروه سنی

متغیر	گروه‌بندی		فراوانی	درصد
جنسیت	دختر		۵۲	۵۷/۸
	پسر		۳۸	۴۲/۲
گروه سنی	۷-۹		۱۵	۱۶/۷
	۱۰-۱۲		۴۶	۵۱/۱
	۱۳-۱۷		۲۹	۳۲/۲

یافته‌های جدول ۲ نشان می‌دهد بیشترین تعداد پاسخگویان دختران (۵۵/۹۱ درصد) و گروه سنی ۷-۹ سال (۴۸/۵۰ درصد) بوده‌اند. انجام آزمون کلموگروف-اسمیرنوف داده‌های مربوط به متغیرهای پژوهش مشخص شد که توزیع متغیرهای مورد آزمون نرمال نبوده؛ از این رو، از روش‌های ناپارامتری استفاده شده است. پس از بررسی پاسخها، نتایج به‌دست‌آمده در جدول ۳ ارائه شد.

عوامل مؤثر تمایل حضور مجدد کودکان و نوجوانان در [...] |

جدول ۳. نتایج به دست آمده از پرسشنامه تکمیل شده

سؤالات پرسشنامه										میزان تأثیرگذاری عوامل بر حضور مجدد در مرکز									
سطح پاسخ																			
کاملاً بی‌تأثیر		بی‌تأثیر		نظری ندارم		مؤثر		کاملاً مؤثر											
ردیف	تعداد	ردیف	تعداد	ردیف	تعداد	ردیف	تعداد	ردیف	تعداد										
انگیزه‌های درونی											احساس آرامش و شادی در مرکز	۳۷	۴۱/۱	۴۱	۴۵/۶	۱۲	۱۳/۳	-	-
											پرکردن اوقات فراغت	۲۷	۳۰/۰	۵۵	۶۱/۱	۸	۸/۹	-	-
											دیدار دوستان در مرکز	۳۱	۳۴/۴	۵۰	۵۵/۶	۹	۱۰/۰	-	-
											حضور در مرکز به همراه دوستان	۴۳	۴۷/۸	۳۵	۳۸/۹	۴	۴/۴	۸/۹	۸
رفتار مهربان											رفتار گرم و صمیمی	۸۶	۹۵/۶	۴	۴/۴	-	-	-	-
											پاسخگویی به سؤالات	۳۴	۳۷/۸	۵۲	۵۷/۸	۴	۴/۴	-	-
											راهنمایی و معرفی کتاب	۲۳	۲۵/۶	۵۳	۵۸/۹	۱۴	۱۵/۶	-	-
											مشارکت دادن اعضا در فعالیتهای مرکز	۴	۴/۴	۷۶	۸۴/۴	۱۰	۱۱/۱	-	-
منابع اطلاعاتی											کتاب‌های جدید	۱۴	۱۵/۶	۷۱	۷۸/۹	۴	۴/۴	۱/۱	۱
											نو و تمیز بودن کتاب و مجلات	۲۹	۳۲/۲	۴۹	۵۴/۴	۱۲	۱۳/۳	-	-
											کتاب‌های صوتی و تصویری	۱۶	۱۷/۸	۵۰	۵۵/۶	۸	۸/۹	۱۳	۱۴/۴
											فیلم و انیمیشن جذاب	۶	۶/۷	۴۵	۵۰	۱۹	۲۱/۱	۱۵	۱۶/۷
											دسترسی آسان به منابع	۱۹	۲۱/۱	۵۰	۵۵/۶	۱۰	۱۱/۱	۸	۸/۹

سؤالات پرسشنامه										میزان تأثیرگذاری عوامل بر حضور مجدد در مرکز
سطح پاسخ										
کاملاً بی‌تأثیر		بی‌تأثیر		نظری ندارم		مؤثر		کاملاً مؤثر		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۴/۴	۴	۱۲/۲	۱۱	۱۳/۳	۱۲	۵۸/۹	۵۳	۱۱/۱	۱۰	کارگاه‌ها تخصصی (نقاشی، سفال، نجوم و...)
-	-	-	-	۱۱/۱	۱۰	۶۲/۲	۵۶	۲۶/۷	۲۴	عمومی (قصه‌گویی، کاردستی و...)
۳۶/۷	۳۳	۴۶/۷	۴۲	۸/۹	۸	۷/۸	۷	-	-	فصلی استفاده از فضای مرکز جهت انجام تکالیف درسی و مطالعه
-	-	-	-	۵/۶	۵	۸۱/۱	۷۳	۱۳/۳	۱۲	استفاده از فضا جهت مطالعه غیردرسی
-	-	-	-	۳/۳	۳	۶۵/۶	۵۹	۳۱/۱	۲۸	فضای داخلی جذاب و شاداب
-	-	-	-	۸/۹	۸	۷۰/۰	۶۳	۲۱/۱	۱۹	محوطه‌سازی ورودی مرکز
-	-	-	-	۱۰/۰	۹	۷۱/۱	۶۴	۱۸/۹	۱۷	قفسه‌های کتاب، میز و صندلی مناسب
-	-	-	-	۷/۸	۷	۵۵/۶	۵۰	۳۶/۷	۳۳	گرمایش و سرمایش مناسب
-	-	-	-	۶/۷	۶	۵۱/۱	۴۶	۴۲/۲	۳۸	نور مناسب مرکز
-	-	-	-	۴/۴	۴	۵۲/۲	۴۷	۴۳/۳	۳۹	وسایل بازی
-	-	-	-	۱۱/۱	۱۰	۳۶/۷	۳۳	۵۲/۲	۴۷	تمیز و مرتب بودن سرویس‌های بهداشتی

داده‌های جدول ۳ نشان می‌دهد، بیشترین پاسخ در تأثیرگذاری عوامل مورد بررسی بر میزان تمایل به حضور مجدد در مرکز از دیدگاه کودکان و نوجوانان، رفتار گرم و صمیمی مربیان (۹۵/۶ درصد) است. این موضوع، اهمیت رفتار مربیان را بر افزایش میزان تمایل حضور مجدد کودکان و نوجوانان در مرکز نشان می‌دهد.

در بررسی سؤال اول پژوهش؛ عوامل مؤثر بر میزان تمایل به حضور مجدد در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان از دیدگاه مراجعان کودک و نوجوان کدام است؟ برای

عوامل مؤثر تمایل حضور مجدد کودکان و نوجوانان در [...] |

تجزیه و تحلیل داده‌ها (با توجه به نرمال نبودن داده‌ها) از آزمون ناپارامتری دوجمله‌ای استفاده شد. بر همین اساس، مقادیر داده‌های آزمون به دو گروه؛ نخست، پاسخ‌های کاملاً بی‌تأثیر، بی‌تأثیر و نظری ندارم و در گروه دوم، پاسخ‌های مؤثر و کاملاً مؤثر، طبقه‌بندی شده‌اند. نتایج مربوط به این آزمون در جدول شماره ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴. جدول آزمون دوجمله‌ای عوامل مؤثر بر میزان تمایل حضور مجدد در مرکز

مقدار احتمال	نسبت آزمون	نسبت مشاهده شده	تعداد	دسته	گروه	انحراف استاندارد	بی‌تأثیر	جدائین	جدائل	عوامل مؤثر در تمایل حضور مجدد در مرکز
۰/۰۰۰	۰/۰۵	۱۰/۰	۹	۳ <	گروه ۱	۱/۳۳۶	۷/۰۱	۱۱	۴	انگیزه‌های درونی
		۹۰/۰	۸۱	۳ >	گروه ۲					
۰/۰۰۰	۰/۰۵	۷/۸	۷	۳ <	گروه ۱	۰/۹۳۴	۶/۶۷	۹	۵	رفتار مریبان
		۹۲/۲	۸۳	۳ >	گروه ۲					
۰/۰۰۰	۰/۰۵	۲۲/۳	۲۰	۳ <	گروه ۱	۲/۰۳۲	۱۰/۸۴	۱۶	۷	منابع اطلاعاتی
		۷۷/۷	۷۰	۳ >	گروه ۲					
۰/۰۰۰	۰/۰۵	۲۱/۲	۱۹	۳ <	گروه ۱	۱/۲۹۲	۴/۲۴	۸	۲	کارگاه‌ها
		۷۸/۸	۷۱	۳ >	گروه ۲					
۰/۰۰۰	۰/۰۵	۲۷/۸	۲۵	۳ <	گروه ۱	۱/۲۰۲	۹/۶۴	۱۲	۶	فضای مرکز
		۷۲/۲	۶۵	۳ >	گروه ۲					
۰/۰۰۰	۰/۰۵	۷/۷	۷	۳ <	گروه ۱	۱/۴۱۵	۸/۴۶	۱۱	۵	امکانات
		۹۲/۲	۸۳	۳ >	گروه ۲					

بر اساس جدول شماره ۴ از آنجایی که مقدار احتمال آزمون کمتر از ۰/۰۵ است، فرض صفر آزمون رد می‌شود. از این رو، با توجه به نظر کودکان و نوجوانان، عوامل؛ رفتار مریبان، انگیزه‌های درونی، منابع اطلاعاتی، کارگاه‌ها، فضای مرکز و امکانات بر میزان تمایل به حضور مجدد در مرکز مؤثر است.

در بررسی سؤال دوم پژوهش؛ اولویت عوامل مؤثر بر میزان تمایل به حضور مجدد در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان از دیدگاه کودکان و نوجوانان کدام است؟ پس از تأیید تأثیرگذاری عوامل مورد آزمون، به کمک آزمون فریدمن^۱، میزان تأثیرگذاری برای هر یک

از عوامل و رتبه‌بندی آن‌ها بررسی و فرض صفر در این آزمون نشان می‌دهد، میانگین‌های رتبه‌ای با هم برابرند. جدول شماره ۵، نشان‌دهنده نتایج مربوط به این آزمون است.

جدول ۵. رتبه‌بندی عوامل تأثیرگذار تمایل به میزان تمایل حضور مجدد در مرکز با استفاده از آزمون رتبه‌ای فریدمن

اولویت	میانگین رتبه	عوامل مؤثر بر میزان تمایل به حضور مجدد در مرکز
چهارم	۲/۸۷	انگیزه‌های درونی
پنجم	۲/۴۸	رفتار مربیان
اول	۵/۴۸	منابع اطلاعاتی
ششم	۱/۲۰	کارگاه‌ها
دوم	۴/۹۴	فضای مرکز
سوم	۴/۰۳	امکانات
	۳۴۹/۳۳	مجذورکای دو
	۵	درجه آزادی
	۰/۰۰۱	سطح معناداری

با توجه به جدول ۵، سطح معناداری آزمون کمتر از $0/05$ است؛ در نتیجه فرض صفر رد و نتیجه گرفته می‌شود که بیشترین اختلاف میانگین تأثیرگذاری عوامل مختلف مؤثر بر میزان تمایل حضور مجدد در مرکز، عامل منابع اطلاعاتی با سایر عوامل دیده می‌شود، به گونه‌ای که منابع اطلاعاتی با میانگین رتبه $5/48$ ، بیشترین اثرگذاری را دارد. از طرفی کارگاه‌ها، با میانگین رتبه $1/20$ ، کمترین اثرگذاری بر میزان تمایل حضور مجدد در مرکز را دارد.

در بررسی سؤال سوم پژوهش؛ آیا تفاوت معناداری بین نگرش دختران و پسران، از نظر عوامل مؤثر بر میزان افزایش تمایل به حضور مجدد در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان وجود دارد؟ برای مقایسه متوسط مقادیر محاسبه شده در گروه‌های جنسیتی دختر و پسر، از آزمون من‌ویتنی (جدول شماره ۶)، پذیرش فرض صفر این آزمون، یکسان بودن نگرش دو گروه جنسیتی، از نظر عوامل مؤثر بر میزان تمایل حضور مجدد در مرکز را نشان می‌دهد. از سوی دیگر، رد فرض صفر نشان از وجود تفاوت معنادار بین نگرش دو گروه جنسیتی است.

عوامل مؤثر تمایل حضور مجدد کودکان و نوجوانان در [...] |

جدول ۶. نتایج آزمون من‌ویتنی مقایسه مقادیر اندازه‌گیری شده در گروه‌های جنسیتی دختر و پسر

متغیر	گروه‌ها	حجم نمونه	میانگین رتبه	من‌ویتنی	سطح معناداری
انگیزه‌های درونی	دختر	۵۲	۴۶/۹۴	۹۱۳	۰/۵۲۹
	پسر	۳۸	۴۳/۵۳		
رفتار مربیان	دختر	۵۲	۴۶/۱۸	۹۵۲	۰/۷۵۷
	پسر	۳۸	۴۴/۵۷		
منابع اطلاعاتی	دختر	۵۲	۴۶/۰۰	۹۳۱	۰/۶۳۵
	پسر	۳۸	۴۴/۰۰		
کارگاه‌ها	دختر	۵۲	۴۷/۹۶	۸۶۰	۰/۲۷۹
	پسر	۳۸	۴۳/۳۳		
فضای مرکز	دختر	۵۲	۵۲/۱۶	۸۱۴	۰/۱۴۲
	پسر	۳۸	۵۰/۰۷		
امکانات	دختر	۵۲	۴۶/۳۸	۹۴۲	۰/۷۰۳
	پسر	۳۸	۴۴/۳۰		

بر اساس نتایج آزمون من‌ویتنی مربوط به بررسی نگرش دختران و پسران، در خصوص تأثیرگذاری عوامل شش‌گانه بر میزان تمایل حضور مجدد در مرکز مشخص شد با توجه به اینکه سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ است، تفاوت معناداری بین نگرش دختران و پسران وجود ندارد.

سؤال چهارم پژوهش: آیا تفاوت معناداری بین نگرش سه گروه سنی مشخص شده در پژوهش، از نظر عوامل مؤثر بر میزان افزایش تمایل به حضور مجدد در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان وجود دارد؟ برای مقایسه متوسط مقادیر اندازه‌گیری شده در گروه‌های سنی مشخص شده، از آزمون کروسکال-والیس استفاده شد. پذیرش فرض صفر این آزمون نشان‌دهنده یکسان بودن نگرش سه گروه سنی مشخص شده در پژوهش، از نظر عوامل مؤثر بر میزان تمایل حضور مجدد در مرکز است. از طرفی، رد فرض صفر حاکی از وجود تفاوت معنادار، از نظر عوامل مؤثر بر میزان تمایل حضور مجدد در مرکز است (جدول ۶).

جدول ۷. نتایج آزمون کروسکال-والیس مقایسه مقادیر اندازه‌گیری شده در گروه‌های سنی مختلف

متغیر	گروه سنی	حجم نمونه	میانگین رتبه	درجه آزادی	آماره کای دو	سطح معناداری
انگیزه‌های درونی	۷-۹	۱۵	۵۵/۵۳	۲	۸/۴۹۷	۰/۰۱۴
	۱۰-۱۲	۴۶	۳۷/۹۳			
	۱۳-۱۷	۲۹	۵۲/۳۱			
رفتار مربیان	۷-۹	۱۵	۲۹/۹۳	۲	۷/۳۰۹	۰/۰۲۶
	۱۰-۱۲	۴۶	۴۸/۱۳			
	۱۳-۱۷	۲۹	۴۹/۳۸			
منابع اطلاعاتی	۷-۹	۱۵	۲۲/۸۷	۲	۳۹/۱۰۴	۰/۰۰۱
	۱۰-۱۲	۴۶	۳۸/۲۴			
	۱۳-۱۷	۲۹	۶۸/۷۲			
کارگاه‌ها	۷-۹	۱۵	۱۹/۶۷	۲	۱۹/۳۰۳	۰/۰۰۱
	۱۰-۱۲	۴۶	۴۹/۲۰			
	۱۳-۱۷	۲۹	۵۳/۰۰			
فضای مرکز	۷-۹	۱۵	۳۸/۷۳	۲	۳۰/۳۷۲	۰/۰۰۱
	۱۰-۱۲	۴۶	۳۴/۳۸			
	۱۳-۱۷	۲۹	۶۶/۶۴			
امکانات	۷-۹	۱۵	۳۶/۳۳	۲	۷/۷۳۵	۰/۰۲۱
	۱۰-۱۲	۴۶	۴۱/۹۰			
	۱۳-۱۷	۲۹	۵۵/۹۵			

بر اساس نتایج آزمون کروسکال-والیس مربوط به بررسی نگرش گروه‌های سنی مختلف، در خصوص تأثیرگذاری منابع اطلاعاتی بر تمایل به حضور مجدد به مرکز مشخص شد که سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵، بیانگر وجود تفاوت بین نگرش گروه‌های سنی مختلف است. با توجه به بزرگ‌تر بودن میانگین رتبه در گروه سنی ۱۳-۱۷، سپس ۱۲-۱۰ نسبت به گروه سنی ۷-۹ نتیجه می‌گیریم که افراد در گروه‌های سنی بزرگ‌تر، به نسبت افراد در گروه سنی دیگر، عامل منابع اطلاعاتی را مؤثرتر می‌دانند. پس از آن، سایر عوامل در مرتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند.

عوامل مؤثر تمایل حضور مجدد کودکان و نوجوانان در [...] |

جدول ۸ نشان می‌دهد فضای مرکز با ضریب ۵۱/۱۳ بیشترین تأثیر را بر تمایل حضور مجدد آن‌ها در کانون دارد. امکانات نیز با ۴۶/۲۴ دومین عامل اثرگذار بر تمایل حضور اعضا در مرکز است. چهار عامل «رفتار مریبان (۴۵/۳۷)»، «انگیزه‌های درونی (۴۵/۲۳)»، «کارگاه‌ها (۴۵/۱۴)» و «منابع (۴۵)» بر تمایل حضور مجدد اعضا در مرکز اثرگذار و معنادار بوده است. همچنین، یافته‌ها حاکی از آن است که رفتار مریبان در سطح معناداری ۰/۰۰۰ با تأثیر ۹۵/۶ درصد بیشترین تأثیر را بر تمایل حضور مجدد اعضا در مرکز داشته است.

جدول ۸. درصد اثرگذاری و اثبات فرضیه‌ها

گویه‌ها	درصد	سطح معناداری	آزمون فرضیه
انگیزه‌های درونی تمایل حضور مجدد در مرکز	۴۵/۲۳	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه
رفتار مریبان تمایل حضور مجدد در مرکز	۴۵/۳۷	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه
منابع تمایل حضور مجدد در مرکز	۴۵	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه
کارگاه‌ها تمایل حضور مجدد در مرکز	۴۵/۱۴	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه
فضای مرکز تمایل حضور مجدد در مرکز	۵۱/۱۳	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه
امکانات تمایل حضور مجدد در مرکز	۴۶/۲۴	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه

نتیجه‌گیری

در این پژوهش، عوامل مؤثر بر میزان تمایل به حضور مجدد در مرکز از دیدگاه کودکان و نوجوانان بررسی شد. دنیای اعضای مراکز بسیار پیچیده، حتی در برخی موارد رفتار نهایی آن‌ها قابل پیش‌بینی نبوده و در مسیر جست‌وجوی اطلاعات، عوامل بسیاری در تغییر جهت ذهنی آن‌ها مؤثرند (فیشر، اردلز و مک کچنی، ۱۳۷۸) در این بین، احتمال عدم تمایل به حضور در مراکز حتی در میان افرادی که از فعالیت‌های انجام شده رضایت داشته و تجارب خوبی دارند، نیز وجود دارد (Stewart, 1997) و هیچ‌گاه نباید تصور کرد اعضای راضی، همچنان مانده و ناراضی بر نمی‌گردند، اما آنچه مهم است، برخی از اعضا با وجود انتخاب‌های متعدد و آزادی در انتخاب مراجعه به مکان‌های عمومی دیگر (کتابخانه‌های عمومی، آموزشگاه‌های هنری و...)، همچنان به کانون برمی‌گردند. از این رو، مراکز باید با نیازسنجی اعضا در جهت برطرف کردن خواسته‌ها و انتظارات درست و منطقی آن‌ها گام بردارند.

بر اساس نتایج به دست آمده، عوامل (به ترتیب اولویت) رفتار مریبان، انگیزه‌های درونی اعضا، منابع اطلاعاتی، فضای مرکز، امکانات و کارگاه‌ها معرفی شده است که می‌توان

گفت نتیجه پژوهش در زمینه نگرش و انگیزه با تئوری مارتین فیش باین و اریک آیزن همخوانی دارد. به نظر آن‌ها رفتار در پی عواملی به وجود می‌آید؛ به گونه‌ای که حلقه ماقبل بروز رفتار، وجود قصد و نیت برای انجام یک رفتار را نشان می‌دهد. به وجود آمدن نیت (براساس دو عامل نگرش افراد نسبت به رفتار و هنجار ذهنی) بدین معنی که افراد رفتارشان را بر پایه رفتار و کنش‌های افرادی که نقش هدایت‌کننده را دارند (پدر، مادر، دوستان، مربیان و...) پایه‌ریزی می‌کنند.

از سوی دیگر، می‌توان نتیجه این پژوهش را با نتایج حاصل از مطالعه معرفزاده و ایرجی (۱۳۹۸) مقایسه کرد که به این نتیجه رسیدند، رفتار خوب مربیان اهمیت بسزایی در ترغیب اعضاء دارد.

همچنین نتیجه پژوهش حاضر، مشابه نتایج حاصل از پژوهش دورانس^۱ (۱۹۹۵) است. بر پایه نظریه «اشتیاق به بازگشت دورانس»، مهارت‌های ارتباطی کتابداران بر اشتیاق بازگشت به کتابخانه در زمانی دیگر، تأثیر بالایی دارد. وی مهارت‌های ارتباطی را استفاده از سؤال‌های باز به شیوه‌ای مؤثر، تعیین سؤالات پنهان مورد نیاز، داشتن مهارت شنوایی مناسب و نشان دادن علاقه فراوان در پاسخگویی به سؤالات دانسته، این در حالی است که در پژوهش حاضر، رفتار مهربان و گرم مربیان، پاسخگویی به سؤالات ذهنی مراجعان درباره کتاب‌ها و مسائل مختلف اطلاعاتی و راهنمایی و معرفی کتاب‌های مناسب و جذاب توسط مربیان، به عنوان عامل رفتار مربی در نظر گرفته شده است. در واقع، این‌گونه برداشت می‌شود که داشتن حس خوب اعضاء از بودن در مرکز به همراه مربیانی با رفتار مناسب، می‌تواند انگیزه بسیار خوبی برای حضور مجدد در مرکز باشد. نتیجه دیگر پژوهش حاضر، تفاوت دیدگاه اعضاء دختر و پسر در برخی از عوامل مؤثر بر تمایل حضور مجدد به مرکز است. اعضاء دختر نسبت به پسران «رفتار مربیان» و «انگیزه‌های درونی» را مؤثرتر می‌دانند. این تفاوت دیدگاه میان اعضاء دختر و پسر هم‌سو با نتایج پژوهش چندراسکار و سیواتسن^۲ (۲۰۱۶) است. پژوهش آن‌ها که رضایت کودکان چهارده ساله بالا را از امکانات و خدمات بخش کودک مرکز عمومی جفنا در سریلانکا بررسی و نشان داد که دختران نسبت به پسران، از امکانات رفاهی کتابخانه رضایت بیشتری دارند.

تأثیر عامل فضای مرکز بر تمایل به حضور مجدد از نظر نوجوانان نسبت به کودکان، عامل مهم‌تری محسوب می‌شود که این تفاوت نگرش نیز از حیث برنامه‌ریزی برای

1. Durrance

2. Chandrasekar & Sivathaasan

تصمیم‌گیرندگان و مدیران و مربیان قابل توجه است. با در نظر گرفتن اولویت نیازهای اعضای کودکان و نوجوانان مرکز نوشهر و به‌منظور ارائه بهتر خدمات و در نتیجه، سوق دادن افراد به تمایل حضور مجدد و در راستای بهبود مهارت‌های ارتباطی مربیان پیشنهاد می‌شود. کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان به برگزاری کارگاه‌های آموزشی هدفمند، مستمر و فراهم نمودن امکان بحث و گفت‌وگو میان مربیان با هدف اشتراک تجارب مبادرت ورزد.

پیشنهادها

با توجه به معنادار بودن تأثیرگذاری انگیزه‌های درونی بر افزایش میزان تمایل حضور مجدد در مرکز لازم است اقداماتی در راستای تحقق انگیزه‌های درونی مراجعان صورت گیرد. بر این پایه، پیشنهاد می‌شود؛

۱. مسئولان، تسهیلاتی برای گذراندن وقت با دوستان در مراکز برای اعضاء فراهم آورند؛ مکانی که بتوان در آن فارغ از دغدغه‌های ذهنی با دوستان باشند، فعالیتی فرایندمحور انجام داده، موضوعات را با یکدیگر به اشتراک گذاشته و اوقات خوشی را سپری کنند.
۲. با توجه به معنادار بودن تأثیرگذاری فضا سازی، منابع اطلاعاتی و امکانات بر افزایش میزان تمایل حضور در مرکز پیشنهاد می‌شود مراکز با رویکردی بومی محور براساس آمایش سرزمینی، بهره‌گیری از امکانات متناسب با سن اعضاء و استفاده از ابزار و وسایل امروزی (بازی‌های کامپیوتری، بازی‌های فکری، شطرنج، امکان نمایش فیلم پویانمایی‌های جذاب و آموزنده و...) بستر حضور مجدد اعضاء را فراهم آورند.
۳. به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود که این پژوهش را در سایر استان‌ها انجام دهند و یافته‌ها را با هم مقایسه کنند. در این حال می‌توان به مجموعه‌ای از معیارهای کلی و منسجم در خصوص عوامل مؤثر بر میزان تمایل به حضور در مرکز و حتی ارائه نظریاتی پیرامون این موضوع دست یافت.
۴. همچنین پیشنهاد می‌شود، انگیزه‌های درونی کودکان و نوجوانان در عصر جدید و راهکارهای تطبیق نیازهای این اعضاء با فعالیت‌های مراکز بررسی شود. نتایج این پژوهش، می‌تواند مقدمه‌ای برای پژوهش در مراکز باشد.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

منابع و مآخذ

- آپورت، گوردون دبلیو (۱۹۳۵). روان‌شناسی اجتماعی از آغاز تاکنون. ترجمه محمدتقی منشی طوسی، مشهد: آستان قدس رضوی.
- پورحسینی دهکردی، سعید (۱۳۹۸). اصول طراحی باغ کتاب براساس شاخص حس انسان و مکان، برنامه‌ریزی برای افزایش مطالعه در اوقات فراغت و حضور در کتابخانه‌ها. مجموعه مقالات کنفرانس ملی معماری و شهرسازی معاصر ایران
- جعفری، نصرت، بیرانوند، علی، رحمانیان، ساره و غیوری، زینب (۱۴۰۰). نقش رهبری تحول‌آفرین، انگیزه فردی و تسهیم دانش در رفتار کار نوآورانه کارکنان کتابخانه‌های عمومی استان فارس. فصلنامه علمی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، ۲۷(۳)، ۵۴۵-۵۷۱. Doi: 20.1001.1.26455730.1400.27.3.4.4
- حسن‌زاده و همکاران (۱۳۹۹). واکاوای تصویر ذهنی مردم از کتابخانه عمومی ایران (اتکا برنظریه زمینه‌ای) تحقیقات اطلاع‌رسانی کتابخانه‌های عمومی. فصلنامه علمی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، ۲۶(۲).
- Doi: 20.1001.1.26455730.1399.26.2.2.3
- دل‌پسند، محبوبه، آخشیک، سمیه‌السادات و محبوب، سیامک (۱۴۰۳). ویژگی‌های فردی دانشی و مهارتی کتابداران کتابخانه‌های عمومی ایران برای ارائه مشاوره به خوانندگان با هدف بررسی سطح آمادگی کتابداران کتابخانه‌های عمومی ایران. تحقیقات اطلاع‌رسانی کتابخانه‌های عمومی، فصلنامه علمی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، ۳۰(۴)، ۳۸۰-۳۹۴. Doi: 10.61186/publij.30.4.380
- رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۷۲). سنجش گرایش روستائیان نسبت به جهاد سازندگی. مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی، تهران.
- عظیمی و همکاران (۱۴۰۲). بررسی وضعیت خدمات جنبی بخش کودکان کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان و رابطه آن با وفاداری اعضای کودک ۷-۱۱ سال. تحقیقات اطلاع‌رسانی کتابخانه‌های عمومی، فصلنامه علمی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، ۲۹(۱)، ۱۰۶-۸۸. Doi: 10.61186/publij.29.1.88
- کراچ، دبلیو، کراچفیلد، ریچارد. اس و اجرتون. بلاکی. ال (۱۳۴۷). فرد در اجتماع. ترجمه محمود صناعی، تهران: مصور
- کریمی، یوسف (۱۳۸۶). روان‌شناسی اجتماعی. تهران: ارسباران
- فیشر، کرنا، اردلز، ساندا و مک کچنی، لین (۱۳۷۸). نظریه رفتارهای اطلاعاتی. ترجمه فیروزه زارع فراشبندی، محسن زین العابدینی، غلام حیدری، لیلا مکتبی فرد، مترجمان. تهران: کتابدار.
- معرف‌زاده، عبدالحمید، ایرجی، شهرزاد (۱۳۸۹). بررسی عوامل ترغیب‌کننده و بازدارنده مطالعه در میان مراجعان کتابخانه‌های عمومی شهرستان ماهشهر. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۶(۱)، ۱۴۳-۱۷۰.
- Allport, Gordon W. (1935). *Social Psychology from the Beginning to the Present*. translated by Mohammad Taghi Monshi Toosi, Mashhad, Astan Quds Razavi. [in persian]
- Azimi et al. (1993). Investigating the status of ancillary services in the children's section of public libraries in Khuzestan province and its relationship with the loyalty of 7-11 years old children, Public Library Information Research, Scientific Quarterly of the National Public Library Association, 29(1). [in persian]. Doi: 10.61186/publij.29.1.88
- Chandrasekar, K., & Sivathaasan, N. (2016). Children's section of the Jaffna Public Library: user satisfaction survey. *Library Review*, 65(1/2), 108-119

عوامل مؤثر تمایل حضور مجدد کودکان و نوجوانان در [...] |

- Crouch, David and Crutchfield, Richard. S. and Edgerton. Blackie. L. (1968) The individual in society. translated by Mahmoud Sana'i, Tehran, Illustrated. **[in Persian]**
- Delpasand et al. (2024). Individual Characteristics Knowledge and skills of librarians in Iranian public libraries to provide advice to readers with the aim of examining the level of readiness of librarians in Iranian public libraries, Public Library Information Research, Scientific Quarterly of the National Public Library Association, 30(4). **[in persian]**. Doi: 10.61186/publij.30.4.380
- Durrance, J. C. (1995). Factors that influence reference success: What makes questioners willing to return? *The Reference Librarian*, 23 (49-50), 243-265.
- Fisher, Kernai; Erdels, Sanda and McKechnie, Lynn. (1999). Theory of Information Behavior. Translated by Firuzeh Zare Farashbandi, Mohsen Zeinal Abedini, Gholam Heidari, Leila Maktabifard, translators. Tehran: Kebabdar. **[in persian]**
- Hassanzadeh et al. (2019). Analyzing People's Mental Image of the Iranian Public Library (or Relying on Grounded Theory) Public Library Information Research, *Scientific Quarterly of the Public Library Organization of the Country*, 26(2). **[in persian]**
- Jafari et al. (2022). The Role of Transformational Leadership, Individual Motivation, and Knowledge Sharing in the Innovative Work Behavior of Public Library Employees in Fars Province. *Public Library Information Research*, Scientific Quarterly of the Public Library Organization of the Country, 27(3). **[in persian]** Dor: 20.1001.1.26455730.1400.27.3.4.4
- Karimi, Yousef. (2007). *Social Psychology*. Tehran, Arasbaran. **[in persian]**
- Ma'arzfazadeh, Abdolhamid and Irji, Shahrzad. (2009). Study of factors that encourage and inhibit reading among patrons of public libraries in Mahshahr city. *Information Research and Public Libraries*, 16(1), 143-170. **[in persian]**
- Pourhosseini Dehkordi, Saeed. (2019). Principles of Book Garden Design Based on the Sense of Man and Place Index, Planning to Increase Reading in Leisure Time and Attendance in Libraries, Collection of Papers of the National Conference of Contemporary Architecture and Urbanism of Iran. **[in persian]**
- Rafipour, Faramarz. (1993). *Measuring the attitude of villagers towards Jihad-e-Sazandegi*. Tehran, Center for Research and Study of Rural Issues. **[in persian]**
- Stewart, T. A. (1997). A satisfied customer isn't enough. *Fortune*, 136 (2) 112-114.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.